

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]: від 4 липня 2002 року № 40-IV: за станом на 4 грудня 2012 р. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
4. Агробізнес України — 2014 [Електронний ресурс] // Інфографічний довідник : [сайт]. — Режим доступу: <http://agrex.gov.ua/wp-content/uploads/Infografika-sil'skogo-gospodarstva-Ukrayini-vid-BakerTilly-ta-Latifundist.pdf>.
5. Гончаров В. Н., Теоретические основы формирования и развития инновационно-инвестиционной деятельности предприятий АПК / В. Н. Гончаров, А. К. Каменский // Наук. вісн. Луганського нац. аграр. ун-ту. Серія: економічні науки, 2009. — № 2.
6. Дем'яненко С. І. Інноваційне зростання — основа стабільності агропромислового комплексу / С. І. Дем'яненко // Наука та інновації. Сільськогосподарські і аграрні технології. — 2005. — Т. 1. — Вип. 1. — С. 87-98.
7. Євтушевська О.В. Роль інноваційних технологій у розвитку суспільства / О.В. Євтушевська // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 21. — С. 14-16 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_21_4.
8. Савицький Е.Е. Розвиток інноваційних процесів у вітчизняних аграрних підприємствах / Е.Е.Савицький // Економіка АПК. — 2014. — № 4. — С. 77-82.
9. Сіренко Н.М. Управління інноваційною системою аграрного підприємства / Н.М. Сіренко // Економіка АПК. - 2009. - № 9. - С. 43-46.
10. Трубилин А. И. Инновационный путь развития агропромышленного производства / А. И. Трубилин // Власть. — 2009. — № 2. — С. 8-11.

УДК 330.14.01:65.011

Маркіна І.А., д.е.н., професор

Вараксіна О.В., к.е.н., доцент

Пашуба М.Ю., Паєл П.П., здобувачі вищої освіти СВО «Магістр»

Полтавська державна аграрна академія

ВНУТРІШНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

У статті визначено особливу роль внутрішнього потенціалу підприємства як умови забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку. Проведено аналіз основних підходів щодо трактування сутності внутрішнього потенціалу підприємства, на основі яких визначено його складові. Розроблено модель взаємодії складових внутрішнього потенціалу підприємства, визначені особливості її реалізації. Акцентовано увагу на інформаційний потенціал як основну складову внутрішнього потенціалу. Визначено що основою сучасного синтезованого бачення потенціалу підприємства є позиціонування його в системі координат «ресурси — потенційні можливості — компетентності персоналу».

Ключові слова: внутрішній потенціал підприємства, складові, модель, інформаційний потенціал, ресурси, потенційні можливості.

Markina I., Varaksina O., Pashuba M., Pael P.

INTERNAL ENTERPRISE POTENTIAL: ESSENCE AND STRUCTURE

The article identifies a special role of the internal potential of the enterprise as a condition for ensuring competitiveness and sustainable development. The analysis of the main approaches to the interpretation of the essence of the enterprise's internal potential which basis of which its components were determined. The model of interaction of the enterprise's internal potential components was developed, the features of its realization were determined. The attention to information potential as the main component of the internal potential was emphasized. It is determined that the basis of modern synthesized vision of the potential of the enterprise is its positioning in the coordinate system "resources - potential capabilities - competence of the personnel".

Key words: internal potential of the enterprise, components, model, information potential, resources, potential opportunities.

Маркіна І., Вараксіна О., Пашуба М., Паєл П.

ВНУТРЕННИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЯ: СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА

В статье определена особая роль внутреннего потенциала предприятия как условия обеспечения конкурентоспособности и устойчивого развития. Проведен анализ основных подходов к трактовке сущности внутреннего потенциала предприятия, на основе которых определены его составляющие. Разработана модель взаимодействия составляющих внутреннего потенциала предприятия, охарактеризованы особенности ее реализации. Акцентировано внимание на информационный потенциал как основную составляющую внутреннего потенциала. Определено, что основой современного синтезированного видения потенциала предприятия является позиционирование его в

системе координат «ресурсы – потенциальные возможности – компетентности персонала».

Ключевые слова: внутренний потенциал предприятия, составляющие, модель, информационный, ресурсы, потенциальные возможности.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах інтеграції та глобалізації для забезпечення ефективного функціонування підприємства, керівництву необхідно вміти реально оцінювати внутрішній потенціал своєї організації, аналіз якого сприяє прийняттю раціональних управлінських рішень шляхом виявлення окремих проблем і недоліків та розробки заходів щодо їх усунення з метою підвищення ефективності діяльності [1, с. 23].

Умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємств є ефективне використання ресурсів, кваліфікації та здібностей персоналу, досягнень сучасного менеджменту, інноваційних, інформаційних, та фінансових можливостей підприємства, що у сукупності являє собою його внутрішній потенціал.

Важливе завдання управління будь-яким підприємством в умовах ринку полягає у забезпеченні його можливостей щодо конкурентних переваг. Підприємства, які планують і підтримують високий рівень розвитку внутрішнього потенціалу та його складових, як показує практика діяльності, як зарубіжних так і вітчизняних підприємств зарубіжних компаній, виявляються стійкими і прибутковими у світовому діловому співтоваристві [2].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Аналіз наукової літератури вказує на значну кількість напрацювань присвячених теоретичним, методичним та практичним аспектам формування та використання потенціалу підприємства, зокрема Зюкін Д., Барібіна Я., Отенко І., Воблій К., Немчінов В., Бузирев В., Мансурова Н., Шутяєва Н., Вейлер В., Криця А. та інші. Разом з тим, категорія потенціалу не є достатньо вивченою і трактується дослідниками по різному.

Важливість визначення суті поняття та складових внутрішнього потенціалу, недостатня теоретична і практична розробленість проблеми, відсутність методик включення його в систему управління підприємством, відсутність орієнтації на стійкий розвиток, визначили актуальність і вибір теми статті

Цілі статті. Метою статті є визначення сутності внутрішнього потенціалу сучасної організації та його складових елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В етимологічному значенні термін «потенціал» походить від латинського «potential» й означає потужність, сила. Філософські категорії «можливе» та «дійсне» дозволяють глибше розкрити значення поняття «потенціал». Тлумачний словник української мови під цим терміном розуміє «приховані здатності, сили для будь-якої діяльності, що можуть виявитися за певних умов» [3].

Поняття потенціалу будь-якої складної системи досить часто трактується як джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведені до дії, використані для вирішення будь-якого завдання, досягнення визначеної цілі [4].

Доцільно відміти, що в тлумачних словниках Ушакова і Ожегова потенціал визначається не тільки як сукупність вже наявних можливостей, але як сукупність засобів, умов і можливостей, необхідних для чого-небудь [5, 6].

В економічній літературі не існує однозначного трактування поняття «потенціал підприємства». Складність і недостатня розробка цієї категорії стали причиною безлічі точок зору щодо її тлумачення і визначення.

Бачення підприємства крізь призму його комплексного потенціалу знайшло свій розвиток в дослідженнях І. Отенко, [7] в яких нею було розвинуто положення системно-інтеграційної теорії підприємства Г. Клейнера (як синтезу динамічного напрямку ресурсної теорії та нової інституціональної теорії). Якщо Г. Клейнер [8] розглядає потенціал як «сукупність тих властивостей і якостей підприємства, які, з

одного боку, визначають перспективні можливості та межі його функціонування за тих чи інших зовнішніх умов, а з іншого – є відносно стабільними, тобто не можуть бути змінені у короткий строк» [7, с. 18], то І. Отенко трактує поняття «потенціал підприємства» на основі визначення його триєдиної природи, що полягає в цілісності його суб'єктної, об'єктної та процесної складових та інтеграції методологічних підходів (ресурсного, функціонального та інституціонального) до вивчення потенціалу» [7, с. 19]. Розуміння потенціалу підприємства як «взаємозалежної сукупності можливостей ресурсів і процесів їх трансформації, організаційної структури підприємства, системи управління підприємством і здатностей персоналу до пізнання та управління» [8, с. 38] відповідає сформульованому Г. Клейнером уявленню щодо цілісності, само-ідентичності та мінливості потенціалу як об'єкта управління, проте обмежує сферу прояву потенціалу лише пізнанням та управлінням.

У працях В. Вейца [9] та К. Воблого [10] потенціал виробничих сил розглядається з точки зору потенційної можливості країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення. С. Г. Струмилін 1954 році запропонував поняття «економічний потенціал», під яким розумів сукупну виробничу силу праці всіх працездатних членів суспільства. В.С. Немчінов досліджував «потенціал розширеного виробництва», який характеризує ресурсні можливості національної економіки щодо економічного зростання [11].

З позиції комерційного підходу, потенціал організації – здатність перетворювати матеріальні та інтелектуальні ресурси в цінності для покупців, які забезпечують отримання рентабельною прибутку при максимально ефективному використанні необхідних ресурсів [12].

Резервний підхід пояснює, що необхідно проводити розмежування між поняттями «потенціал» і «резерви». У «потенціал» відбивається і існуюче, і можливе (потенційне), а в «резервах» – лише можливе, невикористане. Таким чином, використовувані резерви – це істотна, але не єдина частина внутрішнього потенціалу.

Підтверджуючи правомірність вищезазначених тверджень вважаємо, що у дослідженні сутності потенціалу, не слід ототожнювати його лише з матеріальними ресурсами, а необхідно також враховувати людські, соціокультурні та інші ресурси.

Відштовхуючись від найбільш загального визначення, поняття «потенціал» розглядають як сукупність джерел, можливостей, коштів, запасів, в тому числі прихованих, але існуючих, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення певної мети [13].

В теорії потенціалів узагальнюючим показником називають економічний потенціал підприємства. В широкому сенсі потенціал – це сукупна здатність соціально-економічної одиниці до виробництва, будівництва, вкладенням, надання послуг і здійсненню будь-якої іншої економіко-соціальної функції [13]. В структурі узагальнюючого економічного потенціалу більшість авторів виділяють [14]:

фінансовий потенціал – грошові активи підприємства;

виробничий потенціал – сукупність ресурсів підприємства;

кадровий потенціал – можливості і здатності працівників реалізувати свої вміння в рамках діяльності організації;

науково-технічний потенціал – можливості підвищення ефективності роботи підприємства за рахунок коштів НТП;

інноваційний потенціал – проведення НДДКР, створення принципово нових продуктів і послуг;

інформаційний потенціал – можливості забезпечення інформаційними ресурсами для прийняття релевантних управлінських рішень;

маркетинговий потенціал – моніторинг даних про клієнтів і постачальників, кон'юнктури ринку і сервісної, збутової мережах (рис. 1).

При розгляді даної схеми доцільно зазначити наступне:

потенціал підприємства може бути визначений у деякий момент часу, він

характеризується поточним станом речей;

під впливом зовнішнього середовища потенціал підприємства може бути використаний, тобто змінений;

визначення динаміки змін носить прогностичний (ймовірнісний) характер;

ресурси є основним та допоміжним засобом, що піддається зміні. Їх поточна оцінка і використання визначають структуру потенціалу. Вони взаємодіють між собою і перерозподіляються в рамках кожного напрямку діяльності підприємства;

джерела формування ресурсів (резерв) є пасивним засобом в структурі потенціалу, служать для мобілізації ресурсів, оцінки можливостей їх використання та поповнення;

Рис. 1. Модель взаємодії складових внутрішнього потенціалу підприємства [авторська розробка]

визначення власне потенціалу підприємства не обмежує можливостей дослідження окремих його елементів, тобто визначення потенціалу в більш вузькому сенсі – стосовно до тих показників і видів діяльності підприємства, які досліджуються, оскільки кожен з таких видів потенціалу підприємства має загальні властивості потенціалу;

використовуючи всі можливості для виконання завдань, поставлених керівництвом, підприємство досягає певних цілей (цільовий підхід), отримує нові ресурси (ресурсний підхід) або результати діяльності (результативний підхід визначення потенціалу) [15];

внутрішній потенціал підприємства залежить від вміння та можливостей використання ресурсів персоналом підприємства, як управлінським так і виробничим.

Оскільки, інформацію і знання визначено складовими і об'єктивно цінними ресурсами для реалізації стратегії економічного розвитку та провідними факторами виробництва, то інформаційний потенціал підприємства набуває особливого значення в структурі внутрішнього потенціалу організації. Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день термін інформаційний потенціал не має широкого поширення в

економічній літературі та переважно характеризується як система інформаційних ресурсів виробництва і управління в рамках виробничого потенціалу.

Інші фахівці виділяють інформаційний потенціал як самостійну економічну категорію, і трактують його як сукупність засобів, методів, умов, а також програмного забезпечення, що дозволяють отримувати, зберігати, аналізувати, узагальнювати та актуалізувати інформацію, необхідну для адаптації підприємства до умов ринку.

Проте враховуючи ключову роль персоналу у внутрішньому потенціалі підприємства, при визначенні інформаційного потенціалу доцільно відображати його як сукупність накопичених інформаційних ресурсів, які разом з компетентностями, знаннями, та людським фактором загалом, інформаційною культурою, рівнем інформатизації, технічними та програмними засобами, при взаємодії з іншими складовими внутрішнього потенціалу можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або вирішення поставленого завдання, для досягнення максимального суспільного ефекту в майбутньому. Тобто, інформаційний потенціал є частиною системи потенціалів підприємства, що забезпечує певні зв'язки між її елементами.

Отже, відповідно до логіки розвитку теорій підприємства і поступового їх збагачення новітніми рисами, що виникають внаслідок змін у суспільних відносинах і зумовлені унікальністю, особливим ресурсним статусом підприємства, певною структурою соціальних відносин, основою сучасного синтезованого бачення потенціалу підприємства є позиціонування його в системі координат «ресурси – потенційні можливості – компетентності персоналу».

Висновки. Однією зі складних і затребуваних категорій в сучасній економічній науці є внутрішній потенціал організації. З точки зору економіки підприємства саме внутрішній потенціал є узагальнюючою величиною, на основі якої можна стверджувати про доцільність та ефективності виробничо-господарської діяльності, а також про реалізованості стратегії організації в цілому. Крім того, внутрішній потенціал підприємства є основою безлічі управлінських індикаторів і є одним з критеріїв стійкого розвитку. А процес управління потенціалом підприємства заснований на прагненні щонайкраще реалізувати місію підприємства і досягти поставлених цілей.

Отримані результати стали основою для подальшого дослідження розвитку, оптимізації використання наявних ресурсів, напрямків розвитку внутрішнього потенціалу вітчизняного підприємства та формуванні системи показників його оцінки.

Список використаних джерел:

1. Зюкин Д.А. О значении и роли инновационной восприимчивости в развитии экономики региона / Д.А. Зюкин, О.В. Святова, Н.А. Пожидаева, В.А. Левченко // Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии. – 2014. – №9. – С. 23-25.
2. Барибіна Я.О. Підходи до визначення сутності поняття «потенціал» в категоріальному апараті / Я.О. Барибіна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 6(51), ч. 2. – С. 48-53.
3. Локшина С.М. Краткий словарь иностранных слов / С.М. Локшина / М.: Советская энциклопедия. 1968. – 309 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 4-е видання: 170 000 слів і словосполучень / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка : 70 000 слов / С.И. Ожегов; под ред. Н.Ю. Шведова. – 22-е изд., стереотип. – Москва : Рус. яз., 1990. – 921 с.
6. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / Д.Н.Ушаков. – М.: Аделант, 2013. – 800 с.
7. Отенко И.П. Потенциал предприятия и его виды / И.П. Отенко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України: Серія : Економічні науки. – 12/2001. – №4. Вип.2. – С.18-20.
8. Клейнер Г. Микроэкономические факторы и ограничения экономического роста / Г. Клейнер // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – №6. – С.38-43.
9. Вейц В. Потенциальные и кинетические производительные силы мирового хозяйства / В. Вейц – М.: 1927. – Кн. 1. – 168 с.
10. Воблый К.Г. Производственные силы Украины. Техника, экономика, право / К.Г. Воблый // Научные записки Ин-та народного хоз-ва. – 1924. – № 4-5. – С. 126-149.
11. Немчинов В.С. О соотношениях расширенного воспроизводства / В.С. Немчинов // Вопросы экономики. – 1958. – №10 – 156 с.
12. Бузырев В.В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности: учебник / В.В. Бузырев. – М.: КНОРУС, 2014. – 336 с.
13. Мансурова Н.А. Методические основы оценки производственного потенциала промышленного предприятия / Н.А. Мансурова, Н.О. Шутяева // Интернет-журнал «Экономические исследования». – №4. – 2012. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.erce.ru/internetmagazine/all_archive/32/500/.
14. Вейлер В.П. Интеллектуально-информационный потенциал как фактор развития предприятий сектора ИКТ /

В.П. Вейлер // Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд. – 2010. – №3-2. – С. 91-96.
15. Крыця А. П. К определению категории «потенциал» в экономике. Понятие структуры потенциала предприятия / А. П. Крыця // Луганский национальный аграрный университет: Вестник ЮРГТУ (НПИ). – 2015. – № 6 – С. 142-146.

УДК 338.43.099.12:631.11

Помаз Ю.В., к.і.н. доцент

Лук'яненко О.В., Попрожук Ю.М., здобувачі вищої освіти СВО «Магістр»

Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено комплексному аналізу теоретичних та практичних аспектів оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. На підставі проведених досліджень запропоновано модель оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства, яка дозволяє виявити недоліки сільськогосподарського підприємства і оцінити його переваги. Опрацьовано різні підходи до оцінки конкурентоспроможності, визначено основні їх переваги, недоліки та перспективи застосування в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: конкурентоспроможність, сільськогосподарське підприємство, оцінка конкурентоспроможності, модель оцінки конкурентоспроможності, метод аналізу ієрархій

Pomaz Yu., Poprozhuk Yu., Lukianenko O.

FEATURES OF ASSESSMENT OF COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article is devoted to the complex analysis of theoretical and practical aspects of the assessment of the competitiveness of agricultural enterprises. Based on the research carried out, a model for assessing the competitiveness of an agricultural enterprise is proposed, which allows to identify the disadvantages of an agricultural enterprise and to assess its benefits. Different approaches to the assessment of competitiveness are worked out, their main advantages, deficiencies and prospects in agricultural enterprises are determined.

Keywords: competitiveness, agricultural enterprise, competitiveness assessment, competitiveness model, hierarchy analysis method.

Помаз Ю.В., Попрожук Ю.Н., Лукьяненко О.В.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена комплексному анализу теоретических и практических аспектов оценки конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий. На основании проведенных исследований предложена модель оценки конкурентоспособности сельскохозяйственного предприятия, которая позволяет выявить недостатки сельскохозяйственного предприятия и оценить его преимущества. Обработано различные подходы к оценке конкурентоспособности, определены основные их преимущества, недостатки и перспективы применения в сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: конкурентоспособность, сельскохозяйственное предприятие, оценка конкурентоспособности, модель оценки конкурентоспособности, метод анализа иерархий.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Досвід функціонування багатьох сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації економіки виявив, що їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку залишається